

In de drek?

Weerspiegelen de krachtige meningen over het geschokte vertrouwen in de accountant wel de werkelijkheid? Volgens Arnout van Kempen niet. Een goede oplossing voor de budgetdruk bij de controle zou meer oplossen dan de komende wetgeving.

ARNOUT VAN KEMPEN*

Al enige tijd zoekt de accountant, en de wetgever voor hem, naar nieuwe wettelijke fundamenteën voor het beroep. De voorlopig laatste stap hierin is gezet met het indienen van de Wet Toezicht Accountantsorganisaties bij de Tweede Kamer. In de Memorie van Toelichting bij de WTA zoekt de wetgever aansluiting bij de recente boekhoudschandalen in de wereld. Volgens de Memorie van Toelichting is het vertrouwen in accountants ernstig ondergraven. Ik vraag me af of dat een terecht uitgangspunt is, en in hoeverre verlies aan vertrouwen het gevolg is van slecht functionerende accountants, en in hoeverre van een zichzelf versterkend proces van opinion makers, columnisten en journalisten, die gevoed worden door een branche die weinig tegengas geeft. Aan slecht functionerende accountants kunnen wetgeving en vooral toezicht iets doen, aan 'meningen in de markt' betrekkelijk weinig. Wat me opvalt is het verschil tussen de vrij stevige meningen over 'de accountant' en mijn eigen waarneming van het beroep. Nergens in de Memorie van Toelichting, nergens in de vlamme betogen van toezichthouders-to-be, nergens in al het mediarumoer, heb ik gemerkt dat standpunten werden ingenomen op basis van de waargenomen werkelijkheid bij de kantoren, bij de dagelijkse controlewerkzaamheden. Alles leek te gaan om de perceptie van 'de markt'. Dat kan aan mijn slechte luistren liggen, maar voorlopig roept het wel de vraag bij mij op of de WTA gebaseerd is op feiten, en een objectieve analyse van die feiten. De minister van Financiën vertelde zelf, in een lezing voor werkgeversorganisatie NCW, onder de titel 'Werken aan vertrouwen': "Media creëren politieke feiten waarop in de Tweede Kamer wordt gereageerd." De perceptie als basis voor wetgeving?

Hoe vaak heb ik de laatste tijd niet de bewering gelezen dat je als werknemer in het accountantsbedrijf op feestjes niet meer veilig kunt vertellen wat voor werk je doet? Persoonlijk krijg ik nog steeds dezelfde vraag als vijf jaar geleden: of ik kan helpen met een belastingaangifte. Maar de hele branche heeft volgens columnisten en journalisten een andere ervaring. Het maatschappelijk verkeer vertrouwt ons niet meer, onze klanten vertrouwen ons niet meer, we zijn met donderend geraas van ons voetstuk gevallen. Een wat oudere accountant hoorde ik vol emotie uitroepen dat we 'in de drek' zitten als beroep. Ik denk dat dit overtrokken beelden van een heel wat genuanceerdere werkelijkheid zijn. Ik ben geen wetenschapper en ik heb geen onderzoek gedaan, ik ben niet eens accountant. Ik heb slechts mijn persoonlijke waarnemingen als werknemer in de branche. Wat ik waarneem is dat accountants vooral grote onbekenden zijn voor grote delen van de maatschappij, inclusief de politici die binnenkort over de toekomst van dit beroep gaan beslissen. Hoogleraar economie Robert J. Shiller van Yale stelde in januari 2004 in het Financieel Dagblad vast dat de impact van de boekhoudschandalen vrij beperkt is gebleven. Met name laat hij zien dat het vertrouwen van beleggers maar heel beperkt is beïnvloed. Hij laat ook zien dat dit op rationele gronden terecht is. Hoe groot de incidenten op het oog ook waren, op de totale financiële markten verdwenen ze in het niet.

Wat ik verder waarneem is dat de kantoren wel wat last hebben van de bewegingen van de economie, maar dat ze niet rapporteren dat hun resultaten als gevolg van verlies van vertrouwen significant onder druk staan. Dat mag vooral opmerkelijk heten omdat accountants zoveel meer doen dan wettelijke controles. Er is naar mijn idee maar moeilijk een ratio te bedenken die verklaart waarom klanten vrijwillig geld uit blijven geven aan accountants die zo onbetrouwbaar zouden zijn, waar onze dienstverlening nu juist op vertrouwen is gebaseerd.

Wat nu als de accountant niet zo zeer slechter is gaan presteren, onbetrouwbaarder is geworden, en/of afhankelijker, maar de wereld waarin hij opereert risicovoller? Een Nederlandse onderneming goed controleren, wordt ingewikkelder als die onderneming grote overnames doet overzee, en je budget blijft gelijk. Is die accountant dan ineens onbetrouwbaar? Accountants zijn op enig moment om het hardst gaan roepen dat controle een commodity is, waarvoor niemand wil betalen. Niet echt een marktbenadering die helpt de budgetdruk tegen te gaan. En waar relatief minder budget is, kan minder gecontroleerd worden. Dat mag niet, dat hoort niet. Maar gebeurt het zo niet?

Accountantscontrole is geen lopendebandwerk met lage toegevoegde waarde, maar een essentiële functie in ons economisch bestel. Als daarvoor redelijke prijzen worden betaald, als er kortom een vorm wordt gevonden om de budgetdruk te verminderen zonder overigens de voordelen van gezonde concurrentie teniet te doen, dan verwacht ik daar meer van, dan van een wet die antwoorden tracht te geven op problemen die nog niet zijn vastgesteld.

Noot

* Arnout van Kempen is werkzaam bij BDO Accountants & Adviseurs. Hij schrijft op persoonlijke titel.

'Er is maar moeilijk een ratio te bedenken die verklaart waarom klanten vrijwillig geld uit blijven geven aan accountants die zo onbetrouwbaar zouden zijn.'

Materialiteitsbegrip moet breder

Het klassieke materialiteitsdenken in het kader van de accountantscontrole dekt de behoefte van het maatschappelijk verkeer niet meer, vinden Bart en Willem van Loon.

BART EN WILLEM VAN LOON*

Sarbanes-Oxley Act en andere regelgeving zijn de logische reactie op malversaties bij beursgenoteerde ondernemingen als Parmalat, Ahold, Enron en WorldCom. Scherper beleid van toezichthouders is noodzakelijk. De aandacht is daarbij sterk gericht op een correcte financiële verantwoording. Het begrip materialiteit speelt hierbij een belangrijke rol. De nadruk ligt echter op de kwantitatieve aspecten van dit begrip. Daarmee voorziet het niet in de verandering van de behoeften van de gebruikers van de jaarrekening: betrouwbare informatievoorziening over het verleden, maar ook steeds meer over het heden en de toekomst. Over materialiteit zeggen de Nederlandse Richtlijnen voor de Accountantscontrole (RLA 320) onder andere dat '... het begrip materieel belang dus meer een drempel of kritische grens is, dan dat het een primair kwalitatief kenmerk is dat informatie moet bezitten om nuttig te zijn ...'. De richtlijn geeft ook aan dat naast het bedrag (kwantiteit) ook de aard (kwalitatief) van de onjuistheden moet worden beoordeeld. Primair ligt de nadruk echter toch op het kwantitatieve aspect. Sarbanes-Oxley Act en andere nieuwe regelgeving lijken deze nadruk te versterken. Ook Marcel Pheijffer legt in het juni-nummer van 'de Accountant' de nadruk op het kwantitatieve aspect. Pheijffer vindt dat alle door de accountant geconstateerde fraude en onjuistheden, ongeacht de materialiteit, moeten worden gecorrigeerd. Dit is echter een schijnoplossing, omdat materialiteit wel degelijk een rol speelt bij de oordeelsvorming van de gebruiker. Wij vinden dan ook dat niet zozeer Pheijffers aanpak, maar veeleer een verbréding van het materialiteitsbegrip gewenst is.

De groep gebruikers van de verantwoording groeit en verandert van samenstelling. Naast de financiële belanghebbenden wordt de onderneming in toenemende mate kritisch bekeken door consumenten en door publiek dat gewoon een mening heeft over wat wel en niet kan. Laakbaar of maatschappelijk minder acceptabel gedrag van organisaties wordt sneller dan ooit afgestraft, zelfs als dat volstrekt rechtmatig en volgens interne procedures is verlopen. Het gaat de consument van vandaag om de wijze waarop, maar ook wélke, beslissingen tot stand komen en hoe de organisatie hierover communiceert en transparantie verschaft. Daar waar een organisatie zich in de ogen van het publiek begeeft op de randen van fatsoenlijkheid, wordt ook een private onderneming steeds vaker 'publiek eigendom'. Een exorbitante verhoging van de bestuurdersbeloning (zie bijvoorbeeld Ahold en de ING-top), kan in de ogen van het publiek als onrechtvaardig worden beschouwd ook al is hij rechtmatig tot stand gekomen. Schijnbaar kleine vergrijpen en fouten in de verslaggeving kunnen eveneens een zware imagoschade veroorzaken, ook al liggen ze vóór beneden de materialiteitsgrenzen. Financieel hebben deze transacties een indirect en uitgesteld effect en het causaal verband tussen transactie en financiële effect is dan ook lastig te leggen. Wél zichtbaar is, dat het imago zodanig wordt aangetast, dat ingrijpen door de organisatie onafwendbaar is. Een onderneming die te veel van dit soort transacties heeft of niet tijdig reageert op reacties uit de omgeving, heeft een probleem. De aandeelhouders reageert hierop, consumenten doen elders de boodschappen. De continuïteit en

toekomst van de onderneming worden hierdoor beïnvloed en dit kan de desbetreffende transactie(s) materieel maken. Verstandige stakeholders zullen dit soort transacties willen meenemen in hun oordeel over de organisatie.

De accountant benadert het begrip materialiteit, als afgeleide van balans en winst- en verliesrekening, nog steeds primair cijfermatig en gaat daarmee voorbij aan de effecten van schijnbaar rechtmatige of cijfermatig niet-materiële transacties. Hij zou zich óók moeten richten op de mogelijke financiële schade bij het bekend raken van transacties die het imago van de organisatie negatief kunnen raken. Transparantie in handelen en besluitvorming is niet het enige antwoord. Het gaat ook om hoe het mondige maatschappelijke verkeer besluitvorming en transacties waardeert en of de organisatie snel en adequaat omgaat met negatieve berichtgeving. Kijk dus naar de wijze waarop het leiderschap is ingericht, competentie- en opleidingsmanagement, hoe wordt omgegaan met het personeel, hoe bedrijfs- en ethische codes functioneren en communicatieprotocollen. Wij kijken hierbij met een schuin oog naar het fenomeen maatschappelijk verantwoord ondernemen. Volgens ons is dit dan ook geen 'PR-hype' ('de Accountant', mei 2004). De private onderneming wordt publiek domein! De accountant moet zich hier bewust van zijn. Veel schandalen hebben een financiële achtergrond, maar materialiteit zal vanuit een breder perspectief moeten worden bekeken. Ogenscheinlijk niet-materiële en rechtmatige transacties kunnen de onderneming gevoelig raken. Het maatschappelijk verkeer, dat zich door middel van de verklaring van de accountant een oordeel vormt over de getrouwheid van de verantwoording, overstijgt de klassieke groep van gebruikers. De accountant kan daar in de opzet en uitvoering van zijn controle niet aan voorbij gaan en zal een breder, herijkt materialiteitsbegrip moeten hanteren.

Noot

* Bart van Loon is controller bij Koninklijke KPN en Willem van Loon is senior consultant bij Atos KPMG Consulting. Beiden schrijven op persoonlijke titel.

'Ogenscheinlijk niet-materiële en rechtmatige transacties kunnen de onderneming gevoelig raken.'

Wel of niet 'opmerkelijk'?

Speelt de inbrengovereenkomst een rol bij de inbrengverklaring door de accountant? Hoogleraar Wiek Slagter meent van niet. "Een recent arrest van de Hoge Raad verandert dat niet."

WIEK SLAGTER*

Inge Timmerman en Paul van der Zanden wijden in de aflevering van 'de Accountant' van mei 2003 (die mij eerst onlangs onder ogen kwam) aandacht aan het arrest van de Hoge Raad van 6 december 2002, JOR 2003, 3. De schrijvers achten dit een opmerkelijk arrest.

Ik veroorloof mij met hen van mening te verschillen. Het arrest ligt gewoon in de vaste te verwachten lijn van de jurisprudentie over de inbrengverklaring. De wettelijke regeling (artikel 2: 94a/204 BW) is duidelijk: de oprichter moet een beschrijving opmaken van hetgeen hij in natura wil inbrengen ter voldoening aan zijn volstortingsplicht. De accountant moet daaromtrent een verklaring afleggen dat de waarde van het ingebrachte ten minste beloopt het bedrag van de stortingsplicht. De wet zwijgt over een inbrengovereenkomst. Verboden is die niet maar deze is evenmin relevant. Indien, zoals vaak voorkomt, een BV door één persoon wordt opgericht, zal reeds daardoor een inbrengovereenkomst achterwege blijven. Het gaat er dus slechts om dat de accountant een inbrengverklaring geeft omtrent hetgeen in de door de oprichter opgemaakte beschrijving staat. Als, zoals in dit geval, in die beschrijving een onroerende zaak voorkomt en de accountant geen deskundige is in taxatie van onroerende zaken, dan zal de accountant zich, alvorens de inbrengverklaring af te geven, moeten indekken door

een taxatierapport van een deskundige. Ook bij waardering van bijvoorbeeld voorraden moet de accountant zo handelen. Als op de beschrijving geen post voor goodwill is opgevoerd, dan dient de accountant daaromtrent geen waardeoordeel af te geven. De gang van zaken in de besproken zaak wijst mijns inziens duidelijk in de richting dat de accountant een aanzienlijke fout heeft gemaakt door in zijn inbrengverklaring de waarde van de onroerende zaak voor € 490.000 te hoog op te

geven. Hij heeft gepoogd die fout te vergoelijken door te stellen dat de totale inbreng daardoor niet lager wordt, door de niet in de beschrijving opgenomen goodwill ter waarde van € 490.000 daaraan toe te voegen. Reeds daargelaten, dat zulks onjuist is (wat niet beschreven is, behoeft en mag niet gewaardeerd te worden) helpt dit de accountant toch niet. Naar analogie van artikel 2: 93/203 BW moet worden aangenomen dat, als een BV binnen een jaar na de oprichting failliet wordt verklaard (zoals in dit geval), de waarde van de goodwill, behoudens tegenbewijs, nihil is.

Noot

* Wiek Slagter is emeritus hoogleraar aan de economische, juridische en bedrijfskunde faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

'De wet zwijgt over een inbrengovereenkomst.'

Reactie

Professor Slagter vindt het genoemde arrest niet opmerkelijk en ziet bij de door de accountant af te geven inbrengverklaring geen rol weggelegd voor de inbrengovereenkomst. De wet zou zwijgen over zo'n overeenkomst.

Naar onze mening verwijst de wet wel degelijk naar een 'inbrengovereenkomst', al wordt dit woord daarin niet als zodanig gebruikt. De wet bepaalt dat gestort dient te worden in geld en dat een inbreng in natura overeen dient te worden gekomen (2:191a BW). Ook het inbrengartikel zelf (2:204a BW) refereert aan de overeengekomen storting in natura.

Toegegeven, vaak neemt die overeenkomst de vorm aan van een eenvoudige verwijzing in de oprichtingsakte of akte van uitgifte naar de (mondelinge) afspraak tussen partijen. Maar zeker bij een complexere inbreng, zoals die van een onderneming, is een uitgebreide inbrengovereenkomst niet ongebruikelijk. Met name in dat geval is die overeenkomst ook van belang voor de waardering van de onderneming door de accountant. De beschrijving zelf is immers vaak een praktisch, maar juridisch minder zorgvuldig document (bijvoorbeeld een lijst van activa of een balans met enige uitleg). Dit is begrijpelijk omdat dit document voor de accountant werkbaar moet zijn. Het komt de bescherming van crediteuren en aandeelhouders echter niet ten goede als slechts bij dit document wordt aangesloten.

Wij zijn trouwens niet de enigen die het arrest opmerkelijk vinden. Ook op andere plaatsen is daaraan aandacht besteed. Recent nog in het eindrapport Versoepeling van het BV-kapitaal-beschermingsrecht dat in opdracht van Economische Zaken is opgesteld.

Overigens lijkt de discussie over de inbreng in natura bij oprichting van een BV of uitgifte van aandelen voor de toekomst minder relevant. De expertgroep die zich op verzoek van de minister van Justitie en de staatssecretaris van Economische zaken bezighoudt met de herziening van ons BV-recht heeft aanbevolen om de verplichte accountantscontrole voor de inbreng bij de BV af te schaffen.

Inge Timmerman en Paul van der Zanden

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.

Uitslag webstelling

De nieuwe WTA met haar extern toezicht en vergunningeisen is ook voor mkb-accountants een positieve ontwikkeling.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	7	10	2	19
O eens	13	6	9	28

In kringen van kleine en middelgrote accountantskantoren valt nog eens de verzuchting te beluisteren dat de Wet Toezicht Accountantsorganisaties hun categorie kantoren zwaar 'belast', terwijl de problemen die de aanleiding vormden voor de wet juist speelden in beursgenoteerde sferen. Tegenwerping is dat de WTA beoogt de kwaliteit van de accountantscontrole over de hele linie te waarborgen. Op basis van het uitgebrachte aantal stemmen op deze webstelling zijn definitieve uitspraken onmogelijk te doen, maar wel is duidelijk dat de meningen inderdaad verdeeld zijn. Daarbij lijkt het eerste type bedenkingen te overheersen, zeker onder de RA's. "Het is te kostbaar voor kleine kantoren en te arbeidsintensief voor kleine(re) mkb-klanten", schrijft iemand. Een ander spreekt van een dreigende "overkill aan regels die onnodig kostenverhogend zijn en waarbij kosten en nut niet in evenwicht zijn. Peer reviews voor de MKB kantoren zijn prima - en ook echt nodig - maar geen regels voor beurs-

en kapitaalmarktgerichte bedrijven opleggen aan 'de kleintjes'." Niettemin onderschrijft zo'n veertig procent van alle stemmers de stelling wel, hetgeen grotendeels op het conto komt van de studenten. Het argument ligt voor de hand en spoort met het officiële NIVRA-standpunt. Zoals iemand het formuleert: "Controle dient zowel bij grote als bij mkb-ondernemingen met dezelfde hoge kwaliteit plaats te vinden. Extern toezicht is derhalve voor beide categorieën nodig."

ADVERTENTIE

Als de zaak op waarde moet worden geschat

SMAN Register Valuators is meer dan 10 jaar gespecialiseerd in waardering van ondernemingen en aandelenpakketten. Jaarlijks treedt het bureau in vele zaken op als deskundige ter beslechting van geschillen over waarde en prijs; als verschaffer van een reëel inzicht.

SMAN

Register Valuators
ondernemingswaardering

Inschakeling kan plaatsvinden bij waardebepaling in het kader van:

- de statutaire blokkeringsregeling;
- het uittreden van een directeur/aandeelhouder;
- uitkoopprocedures,

alsmede bij:

- claim valuation.

Voor nadere inlichtingen:

R. Sman RA RV
drs. G. Rooijackers RC RV

SMAN Register Valuators is een maatschappij van beëdigde Waardebepalers.

Lagedijk 104
Postbus 75
1540 AB Zaandijk

T 075 6218809
F 075 6218476

www.sman.nl
info@sman.nl